

*Havonta kétszer megjelenő szemle,
a világ folyásáról és az ember alkotásairól.*

2365

1. szám.

V. évfolyam.

1934 január 1.

Harmadfél millió magyar él szétszórta a nagyvilágban.

Ezerkilencszázhuszonkilenc augusztus havában sok millió külföldön élő magyar régi vágya teljesült, amidőn megtartották Budapesten a külföldi magyarok első világkongresszusát, amelyen a világ minden táján élő magyarok sokszáz delegátussal képviseltették magukat. Még emlékeztetek azok a felemelő ünnepek, amelyeknek a keretében a hazájuktól és egymástól sok ezer és ezer kilométernyire élő magyarok kiküldöttei összejöttek. A kongresszus ünnepélyes megnyitójának megható ismerkedési jelenetei után a delegátusok több csoportra osztva napokig tanácskoztak a külföldi magyarság helyzetéről és megbeszélték azokat az irányelveket, amelyek mellett a trianoni Magyarország jobb jövője érdekében kifejtendő és önkéntesen vállalt munkát el akarják végezni.

A rendkívül jelentős kongresszus szervezési munkáját annakidején Perényi Zsigmond báró ny. miniszter és Ripka Ferenc akkori főpolgármester végezték és a kongresszus befejeztével a delegátusok felkérték őket, hogy az öt évenként megismétlődő kongresszus ügyeinek vitelét vállalják.

Igy jött létre a magyarok világkongresszusának állandó szervezési irodája, amely az elmúlt évek folyamán szakadatlanul és fáradhatatlanul építgeti húsz országban szétszórta, tőlünk igen távol, de a valóságban, lélekben és szívben állandóan velünk élő magyarok millióival az összeköttetést.

Az iroda vezetését Nagy Károly dr. ny. főkapitányhelyettes és Nagy József titkár végzik. Felkerestük a magyarok világkongresszusának irodáját, ahol az intézmény munkájáról és a legközelebbi kongresszusról a következőket tudtuk meg.

Hogyan szövődnek a szalak?

A rossz gazdasági viszonyok nem kedveznek az intézménynek, mert a világgazdasági krízis túlságosan igénybe veszi a külföldön élő magyarokat is, de azokkal a tömegekkel, amelyek az első kongresszuson képviseltették magukat, változatlanul fennállnak kapcsolataink, mondotta informátorunk.

Megtudtuk, hogy meglehetősen pontos számítás szerint két és fél millió magyar él külföldön — az elcsatolt területeket nem számítva — a következő országokban és világrészekben: Ausztria, Bulgária, Északamerikai Egyesült Államok, Franciaország, Hollandia, Németország, Olaszország, Svájc, Kína, Norvégia, Belgium, Észtország, Törökország, Svédország, Egyiptom, Lengyelország, Anglia, Délamerika, Ausztrália, valamint Afrika.

Az iroda a legélénkebb kapcsolatokat az Északamerikai Egyesült Államokban élő 600—700 ezernyi magyarral tartja fenn, továbbá a sok tízezer családra tehető délamerikai tömegekkel. Ez a meglepően nagy számra való tekintettel is természetesen, ámbár a közelebbi országokban élő magyarok is törhetetlenül ragaszkodnak óhazai kapcsolataikhoz.

Az első kongresszus után a rendelkezésre álló kapcsolatok alapján kezdtek fűzni a kapcsolatokat a külföldi magyarokkal és ebből alakult ki az iroda széleskörű működése.

Ma már közismertté vált a külföldi magyarok körében az intézmény, amelyet a legkülönbözőbb ügyes-bajos dolgaikkal keresnek fel írásban és személyesen külföldreszakadt honfitársaink.

Évente sokezer póstai küldemény hagyja el az irodát, amely könyveket, propagandafüzeteket ezrével küld szét teljesen díjtalanul, de személyesen is eljárnak peres, ügyes-bajos dolgokban,

anélkül, hogy a fáradságos munkáért — az itthoni társadalom támogatásán kívül, — a felektől bármi fizetést fogadnának el.

Miska bácsi pipája.

Érdekes esete volt multkorjában az irodának, amelyhez egy amerikai magyar farmer fordult panna-szal a magyar pósta ellen. Azt írta, hogy közel egy éve amerikai pipát küldött haza a komájának, de az soha nem jutott el a címzetthez.

Hosszú utánjárás után kiderült, hogy a pipa ott feküdt a pesti főpóstán, de kézbesíteni nem lehetett, mert a címzés mindössze ennyi volt:

„Miska komámnak szeretettel küldöm Magyarországba.“

Miután a kongresszusi iroda az amerikai levél birtokában igazolta a pipa jogos tulajdonosát, kiegészített címmel, az hamarosan el is jutott rendeltetési helyére.

— Érdekes, hogy az irodával milyen élénk levelezést tartanak fenn az Afrikában működő, francia állam által fenntartott idegenlégió magyarjai, a legmostohább sorsú honfitársaink, — mondotta Nagy titkár. A nehéz szolgálaton kívül ugyanis a közvélemény még mindig elesett embereknek tartja a légionáriusokat, holott évek óta sok száz magyar fiút a franciaországi munkanélküliség kergetett bele ebbe a szolgálatba. Számosan állandóan leveleznek velünk, mi könyvekkel, folyóiratokkal látjuk el őket.

Nagy szolgálatot tett az iroda legutóbb a franciaországi magyar munkásoknak. Az ottani hatóságok megkivánták, hogy minden külföldi, aki munkát akar vállalni, köteles erkölcsi bizonyítványt felmutatni. Sok ezer és ezer magyar családot az a veszély fenyegette, hogy kenyérkereső tagjaik egyik napról a másikra elvesztik kenyerüket.

Az iroda — a budapesti rendőrség ember-séges segítségével — huszonnégy óra alatt megszerezte sokezer magyar munkásnak az erkölcsi bizonyítványát és azokat eljuttatta Franciaországba, hogy nem kellett munkahelyeiket elhagyni.

A hálás levelek, dedikált fényképek hosszú légiója tanuskodik arról a ragaszkodó szeretetről, amellyel a külföldi magyarok erre az intézményre gondolnak.

Áldásos eredmények.

Az iroda működésének áldásairól hatalmas anyag tanuskodik, amelyet arra szántak a vezetők, hogy a külföldi magyarság hazafias lelkesedésének emlékeként múzeumban fogja azokat megőrizni. A magyar intézmény vezetője állandóan figyelemmel kíséri a hasonló külföldi intézmények munkáját is és a lehetőséghez képest igyekeznek átvenni a magyar helyzetnek megfelelő intézkedéseket.

Érdekes megemlíteni néhány hasonló célú külföldi intézmény példáját.

A svédek olyan jelentőséget tulajdonítanak külföldön élő honfitársaik ilyen célú intézményének, hogy annak elnökét időközönként a király nevezi ki.

Különösen fejlett ez a mozgalom Olaszországban, ahol az intézmény irodája szomszédos a

Duce irodáival, mert Mussolini személyesen ellenőrzi a munkát. Legutóbb megvalósították, hogy évente harmincezer külföldön élő olasz gyerek megy haza államköltségen Olaszországba, hogy ne feledkezzenek meg hazájukról és anyanyelvükben gyakorolják magukat.

A legendás német összetartásra jellemző a délamerikai német telepések helyzete. A német hatóságok telepítésként fogják fel a délamerikai kivándorlást s előbb egy-két családot telepítenek csak le, majd ha a jelentés kedvező, akkor útnak engedik a családok százait, akik odakint kulturális, szociális intézményeiket már önállóan létesítik.

Magyar példák.

Magyar vonatkozásban legpéldásabb a helyzet Sao-Paulo magyar telepein, ahol 6—8 magyar falu hirdeti a magyarok összetartását. Érdekes a helyzet a Lyon melletti magyar telepeken is. Itt Franciaországba vándorolt sárvári magyar selyemgyári munkások laktak, akiknek kertjeit a meglepített akácfa s ablakaikat muskátli díszíti.

A nemzeti érzés ápolása általános szempontokon kívül, — amint ezt főleg Svédország, Olaszország és Németország felismerte, — igen nagy jelentőségű gazdasági szempontból is.

Külföldön élő magyarjaink még ma is igen tekintélyes összegeket küldenek haza családjaiknak, rokonaiknak, nehéz verejtékkel megkeresett pennyjeikből, centime-jaikból és peso-ikból.

Egészen kivételes helyzetben vannak az Egyesült Államok magyarjai, akiknek mintegy hetven magyar újságjuk, számos önálló magyar egyházuk, kulturális és szociális egyesítük van. Külföldön nagy jelentőséget kell tulajdonítani — mondotta Nagy Károly dr, az intézmény vezetője, a lelkes munkájának, mely nélkül amerikai magyarjaink már régen szétszűllöttek volna.

— Természetesen az amerikai magyarokat is erősen sújtotta a válság, de éppen a gazdasági válság következtében az összetartás szorosabbá vált és a régi széthúzás, versengés szűnőben van.

Harc a második generációért.

Az amerikai magyar életnek nagy problémája a származásától idegenkedő második generáció ügye, amely sok családi viszálynak és bajnak lehet az okozója. A kongresszusi iroda ebben a tekintetben vállalva harcol az amerikai magyarokkal a második generációnak felvilágosításáért és csak a közelmúltban példátlanul sikeres akciót indított.

Pályázatot hirdettek a második generáció körében Amerikában a magyar származás problémájáról. A pályázatnak eddig 240 résztvevője jelentkezett intelligensebbnél intelligensebb pályamunkákkal, amelyet ingyenes óhazai utazással jutalmaznak majd.

Szeretettel, gonddal, áldozatkészséggel fáradozik a Magyarok Világkongresszusának irodája, amelynek legutóbb a mandzsúriai árvíz adott sok munkát. Igen sok orosz hadifogságban levő magyar telepedett le ezen a vidéken, amelyet előbb a japán-kínai háború, — melyről a „Bizalom“ 1933 tavaszán megemlékezett, — majd a ter-
 me-

szeti csapás sujtott erősen. Főleg Charbinban élnek nagy számmal magyarok, akik orosz hadifogságból való szökésük után odavetődtek és ott telepedtek le.

Midőn a pesti intézmény értesült a mandzsu vidékeken élő magyarok nehéz helyzetéről, értesítette a shanghai magyar egyletet, amelynek áldozatkész vezetője Komor Pál, a magyar konzuli teendőket megbízott Van der Hoeven holland konzul közreműködése mellett nagy összeget gyűjtött a mandzsúriai magyarok megsegítésére.

Megkérdeztük az iroda vezetőit, hogy megtartják-e 1934-ben a Magyarok Világkongresszusát?

— Sok száz levél fekszik előttünk, amelyekben évek óta sürgetik a külföldi magyarok a kongresszust, de annak megrendezése a gazdasági viszonyoktól s a társadalom áldozatkészségétől függ.

Három király.

Irták: Raab testvérek.

Akit vártunk, megszületett,
Tudjátok meg emberek!
Felkelt a Valóság, Szépség,
Hogy elébe menjenek.

Elindultak Betlehembe,
Fent egy csillag vezetett,
A királyok királyához,
Ki Maga szent Szeretet.

Felkelt Jóság is. Így hárman
Fellelték a csecsemőt.
Tisztelettel, áhítattal
S lényükkel ruházták Öt.

Nyelvrokonaink.

A világ népei valósággal „bábeli nyelvzavarban” élnek. A nyelvtudomány az élő nyelvek számát hozzávetőlegesen ezerre becsüli és 8—10 rokon nyelvcsoporthoz, nyelvcsaládot különböztet meg. Van ugyan még igen nagy számmal elszigetelt nyelvek is, amelyek egyik nyelvcsaládba se sorolhatók be.

A magyar nyelv az urál-altaji nyelvcsaládhoz tartozik, amelynek őshazája az Urál és Altaj hegységek között elterülő középázsiai pusztákon lehetett. Ez a nagy nyelvcsalád két csoportra oszlik: az uráli nyelvek csoportjára, amelyet a finn-ugor és szamojéd nyelvek alkotnak és az altaji nyelvek csoportjára, amelybe a török-tatár, mongol és mandzsu-tunguz nyelvek tartoznak, némely tudós ide sorozza még a japánt is.

A magyar nyelvről sokáig azt hitték, hogy rokontalan, testvértelen. Majd pedig teljesen helytelen irányban indultak meg a nyelvrokonságot kereső próbálkozások. Így a XVI. században nyelvünk keleti származása nyomán nyelvünknek a héberrel való rokonságát próbálgatták kihüvelyezni. A helyes utat a XVII. század végén Fogel Márton hamburgi orvos találta meg, aki észrevette, hogy a magyar nyelv szókinése és szerkezete rokon a finnek és lappok nyelvével. Majd Sajnovics János és Gyarmati Sámuel haladtak tovább a helyes úton. A rendszeres összehasonlító nyelvtudomány esz-

közeivel a mult század ötvenes éveiben Hunfalvy Pál látott hozzá a magyar nyelvrokonság kérdésének megoldásához. Ő és Budenz József, valamint tanítványaik kétségbevonhatatlanul bebizonyították, hogy nyelvünk az urál-altaji nyelvcsalád finn-ugor ágához tartozik. Kimutatták azt is, hogy a finn-ugor ág keleti népeivel vagyunk közelebbi rokonságban. Legközelebbi rokonaink a vogulok, osztjások, zürjének és votjakok. Távolabbiak a mordvinok, csere-miszek, finnek, lappok és észtek, akik a finn-ugor ág nyugati népeihez tartoznak és egymással vannak közelebbi rokonságban.

A finn-ugor rokonság megállapítása eleinte nem nagy rokonszenvvel találkozott. Büszke, rátarti nemzet vagyunk s szeretjük volna, ha a tudomány valami előkelőbb rokonságot derít ki. Akadtak sokan, akik a „halzsírszagú” rokonságot felháborodással utasították vissza. Ma már nem berzenkedünk a kis északi népekkel való rokonság ellen, sőt büszkék vagyunk rá, hogy rokonaink között mi vittük legtöbbször. Közben felmerült az is, hogy a finn-ugorok török-tatár ágával vagyunk legközelebbi rokonok. Mert az is tény, hogy nyelvünkben sok a török elem. A hosszú tudományos vita végül azzal végződött, hogy finn-ugorok vagyunk, a nyelvhasználatát azt megcáfolhatatlanul bizonyítja, de vándorlásaink során sokáig éltünk valamelyik török nép szomszédságában, s ennek nyelve a szoros érintkezés folytán mély nyomokat hagyott nyelvünkön, művelődésünk során pedig sok szót átvettünk tőlük.

Legközelebbi rokonaink pusztuló, kiháló kis népek. Az európai és ázsiai Oroszország északi vidékein hideg, barátságtalan vidéken élnek, nyomasztó, súlyos viszonyok között, szinte megközelíthetetlen messzeségben a magasabbrendű emberi kultúra számára. Néhány évszázaddal azelőtt számuk nagyobb volt, de úgylátszik, életviszonyaik megromlottak. Nagyon pusztítja őket az alkohol, a betegségek, különösen a vérbaj. Főleg vadászattól és halászatból élnek, de néhol földműveléssel is foglalkoznak. Fölvették ugyan a görögkeleti vallást, de lelkük mélyén pogányok maradtak. Az ősi istenek s az ősi hitrege jó és rossz szellemei még ma is élnek náluk. Vallásos szertartásaik mellett egyéb pogánykori népszokásaikat is megőrizték. Nyelvtudósaink, akik fölkeresték őket, nyelvük mellett hitregüket és ősi pogány szokásaikat is behatóbban tanulmányozták, hogy következtetést vonhassanak a pogánykori magyarság életére, amelynek minden emléke elveszett.

A vogulok, nyelvre legközelebbi rokonaink azokban a mocsaras, lápos erdőségekben laknak, amelyek az Urál hegységtől az Ob folyam torkolatáig húzódnak. Nagy területen szétszórtan élnek, de falvaik, telepeik csak néhány házból állanak. Rénszarvast is tenyésztenek, de főleg prémes állatok és madarak vadászásából élnek. A medve, farkas, róka a legkívánatosabb zsákmány számukra. Kezdetleges, földbe vájt házakban, nyáron szelölöbber sátrokban laknak. Pogány vallásuk lényege a természetimádás. Pogány szentélyeiket nagy tiszteletben tartják, közelében még a fűvet sem sza-

bad leszakítani. Egy részük eloroszosodott. A mult század közepén még 12 ezren voltak, ma alig 5 ezer a számuk.

Az osztjások az Ob folyó mentén laknak keletre és északra a voguloktól. Úgy élnek, mint a vogulok. Vadászat és halászat a főfoglalkozásuk. A prémes állatok bőrével élénk cserekereskedést folytatnak. Ősi hagyományaikhoz szívósan ragaszkodnak. A XVI. században még erős ellenfelei voltak a szomszédos orosz és tatár törzseknek, akikkel nagy harcokat vívtak. Azóta nagyon megfogyott a számuk. A gyermekhalandóság s a gyakori éhínség pusztítja őket. Számuk 20 ezerre tehető.

Az Uráltól nyugatra, az európai Oroszország északi részén laknak a zürjének és votjások, akiket közös néven permieknek is hívnak. A zürjének a Pecsora és Vicsegda folyók felső folyása mentén szintén főleg vadászattal foglalkoznak és prémkereskedéssel. Délen vannak földművelést űző csoportjaik is. A zürjénektől délre, a Kama és Vjatka folyók között laknak a votjások. Nagyjából földművelők. Földjeik közösek voltak mindig, ami valószínűleg pogánykori szokásként maradt meg náluk. A permiek régen hatalmas és gazdag népcsoport volt, amely az Urál hegység bányászatát is kezében tartotta. Azóta megfogytak, ma a zürjének és votjások száma 100 ezer körül van.

A Volga középső folyása mentén laknak a mordvinok. Erős testalkatú, egészséges nép. Nagyjából földművelők. Keresztény vallásuk ellenére is megőrizték pogánykori szokásaikat, szertartásait. Még ma is vannak varázsló papjaik, akik jóslással és orvoslással is foglalkoznak. Nemzetiségükhöz, sőt nyelvükhöz sem nagyon ragaszkodnak. Sokan eloroszosodtak közülük, vagy a szomszédos tatár törzsekkel olvadtak össze. A mult század végén 1 millió körül járt a számuk.

A Volga mentén, a mordvinoktól északra laknak a cseremiszek is. Földművelők, vadászok. Két csoportra oszlanak, hegyi és mezei cseremiszekre. Elszórt, apró falvaik száma körülbelül 300 ezer.

Európa északi részére három rokonnépet dobtak a népvándorlás hullámai. Legmagasabbra, legmostohább vidékre kerültek a lappok, akik a világ legalacsonyabb emberfajtajához tartoznak. Norvégia, Svédország, Finnország és Oroszország legészakibb vidékén élnek, a még lakott Európa leghidegebb részén. Körülbelül akkora területen vannak szétszórva, mint a békebeli Magyarország, de számuk csak 35 ezer. Legnagyobb a norvég-lappok száma, körülbelül 20 ezer, a svéd-lappoké 10 ezer, a finn-és orosz-lappoké 5 ezer. A Lappföld legnagyobb része terméketlen. Halászzal és vadászattal is foglalkoznak, de főgondjuk a rénszarvastenyésztés. Nagy rénszarvascsordáik a nomád lappokat ellátják mindennel. Ezek még ma is jobban élnek, mint azok a lappok, akik falvakban telepedtek le s földműveléssel foglalkoznak. Hivatalosan keresztények, de lélekben pogányok még ma is.

A rokonnépek között a művelődés legmagasabb fokára az észtek és a finnek emelkedtek.

Mindkét nép országa orosz főnhatóság alatt állt s csak a világháború lezajlása óta nyerték vissza önállóságukat. Észtország lakóinak száma félmillió, Finnországé 4 millió. Az észtek és a finnek részei az európai kultúrának. Önállóságának visszanyerése óta mind a két nemzet arra törekszik, hogy nemzeti kultúrájának színvonalát emelje s velünk élénk szellemi érintkezést tartanak fenn.

Világ folyása.

A csabai gazdák búzakiállítására. A békéscsabai kisgazdák egyesülete búzakiállítás rendezett, amelynek anyaga szerepelni fog a jövő évi budapesti nemzetközi gabonakongresszuson is. Csak legutóbb aratott sikert a magyar búza minősége Amerikában, ahol nemzetközi versenytársaival szemben érdemelt ki elismerést a kis Magyarország termése. Figyelemmel kell kísérni a magyar búza termelését s nem szabad elhanyagolni ezt a kérdést, dacára, hogy a búza iránt világszerte gyengült az érdeklődés. A búza ideje újból eljön, mert a mai állapot csak rendkívüli átmeneti helyzetnek tekinthető! Éppen ezért, mint ahogy a „Bizalom“ már többször megírta: szeretettel és gondoskodással kell továbbvinni Magyarországon a búzaproblémát, mert bármilyen termelési irányokra térünk is át, a mezőgazdaság 3 millió holdon leginkább csak búzát fog ezután is termelni a mi talajunkon és éghajlati viszonyaink között.

A csabai búzakiállítás megérdemli, hogy országos figyelem tárgya legyen. A kiállítás anyagának szakszerű átvizsgálása olyan körülményekre hívta fel a figyelmet, amik a búzatermelés további irányításánál fontosak. A csabai kiállítás mintáinak 40-5 százaléka tiszavidéki búzából állt, az aprószemű piros, ősi fajtából, amely a nagy sikerértékű lisztet, a jól nyújtható rétestésztát és az illatos, szinte csemegezámba menő magyar kenyeret adja. Sajnos, ez a minőség a háború folyamán és azóta háttérbe szorult, régi egyöntetűségét a különböző fajtakisérletek megzavarták, de az utóbbi időben, mióta a külföldön kifejezetten keresik az acélos tiszai búzát és ezért évek óta 2—3 pengős felárat adnak, azóta a gazdák, főleg a kisbirtokosok újból keresik a nemesfajú régi magyar búza vetőmagját.

A csabai minták 59,5 százaléka az utóbbi évek búzanesemelési kísérleteinek legjobb eredményeiből származik. Ezek közt sok értékes eredmény akad. Ezek a fajták is terjednek, de érdekes volt megfigyelni, hogy az idén, a mostoha időjárásban, az aratáskor szinte válságos helyzetben milyen jól beváltak a régi magyar fajták, míg az újak közül éppen a legdivatosabbak közt sok a lisztes és kevésbé sikérdús eredmény.

A magyar „tiszai“ búza megszokta a mi éghajlatunkat, századokon át alkalmazkodott hozzá, nem árt neki a téli fagy és a nyár pokoli melege és ez az ősi növény ezelőtt 30 évvel még verhe-

tetlen volt. Most arra kellene törekedni, hogy ebből a kitűnő fajtából válasszák ki a legnemesebbeket, a legtökéletesebbeket, tanítsák meg a gazdákat a gabonatisztítás fontosságára, s akkor olyan árunk lesz újból az Alsó-Tisza mentén, ami valóban aranyat fog érni és fedezete lesz a mindenkori magyar pénznek.

A nemesített újabb búzafajták közt a bánkúti és a Székács-fajta terjedt el legjobban, s ezek 13—14 mázsát is adnak holdanként. Hektolitersúlyuk 83—84 kiló. Velük szemben a tiszavidéki búza 12.1 mázsát termelt. Azonban a búzánál, mint már többször megírtuk, nemcsak a mennyiség, hanem a minőség a fontos, s bizonyos határon túl a terméstebblet árnyalatnyi gyengülést idéz elő a minőségben.

A csabai kiállítás mindenestre előbbre vitte ezt a kérdést, s tanító hatása azért értékes, mert a gazdák egymás mellett látják a kiállított búzák sikerértékét, sikermennyiségét, s a búzák lisztjeinek vízfelvehőképességét, tehát mindazokat a piaci, kereskedelmi és üzleti tényezőket, amelyek a vevőt a búzavásárlásnál irányítják.

Elkobozták a három hónap betiltása után megjelent Prágai Magyar Hírlap első számát. A prágai ügyészség elkobozta a cseh-szlovákiai magyarság újságjának a Prágai Magyar Hírlapnak háromhónapi kényszerszünet után vasárnap, december 17-én megjelent első számát, Szentiványi József képviselő vezércikke miatt, amelyben Szentiványi ígéretet tesz az újra meginduló lap hajthatatlan magyarságára. A cseh törvény értelmében az egyszer már átmenetileg betiltott lapok, további elkobzás esetén, végérvényesen betilthatók.

Talán még Benes is? ...

A Tribuna megemlékezik a Daily Mail cikéről, amely megállapítja, hogy a cseheknek semmi közük a tótokhoz, a tótok soha sem voltak csehek, sem cseh-szlovákok. A csehek most mindent el akarnak pusztítani, ami a tótok nemzetiségével és szellemével áll összefüggésben. Ki tudja, — fűzi hozzá a Tribuna — talán ezt a cikket még Benes is elolvasta?

Elpusztult Bobby az állatkert vidám csimpánza. (Az állatok világából.) A vidám majomházban kedd reggel szomorú eseményt fedeztek fel. Bobby, a hím csimpánz, akit a közönség nagyon szeretett, hálójelyén mozdulatlanul, élettelenül feküdt, úgy, ahogyan estéknél alvásra szokott elhelyezkedni.

Mellette párja, Daisy, szinte emberi módon sírt, jajveszékelt, zokogott és elhárította magától a kínált táplálékot, kedvenc csemegéit.

Bobby még tegnap vidáman tornászott, jóétvágyal fogyasztotta táplálékát, kedvesen hancúrozott párjával. Bobby kimúlásával nem várt veszteség érte az állatkertet. Senki sem gyanította, hogy súlyosan beteg. 1930 augusztus 13-án került a budapesti állatkertbe, akkor lett a majomház lakója.

Szépen erősödött, fejlődött, testsúlya azóta 19 kilóról 46 kilóra gyarapodott. A közönség sze-

rette, vidám mókáival mindig mulattatta, kacagtatta az állatkert látogatóit, néha szellemes, ötletes is volt.

Három és egy harmad évig élt nálunk a fogságban, olyan hosszú ideig, ameddig a budapesti állatkertben még nem élt csimpánz.

Bobby tetemét kivitték az állatorvosi főiskolára, ahol a boncolás megállapította, hogy elhullását szívburokgyulladás okozta.

Most az állatkertben nagy a gond, miként lehetne megvizsgálni az elhunyt csimpánz társát, Daisyt, nehogy a magáramaradt állat bánatában elpusztuljon, ami a fogságban élő emberszabású majmoknál gyakran megtörténik.

Az állatkert igazgatósága majd tavasszal fog gondoskodni újabb csimpánzról, meg kell ugyanis várni a melegebb időjárást, amikor is a hideggel szemben nagyon érzékeny csimpánzt szállítani lehet.

Ugyanakkor, amikor az állatkert gyászolja Bobby csimpánz elhullását, örömhirt is közöl.

A napokban egy jegesmedvebocs született, amelyet anyja szoptat és gondosan nevel. Remélhető, hogy életben marad.

A múlt hónapban vásárolt indiai számbár szarvaspárnak szintén borja született.

De ezek az örömhírek nem tudják megvigasztalni az állatkert gondozóit. Egyik őr ezt mondotta Bobby haláláról:

— Hát bizony furcsa érzés, kérem, hogy most nekünk kell szórakoztatni Daisyt, aki pedig megnevettetett mindenkit. Most mi mókáunk előtte. De nekünk nincs sikerünk. Soha nem nevet. Gyászolja Bobbyt. . .

Egy fácán bezúta a győr—soproni sínautó ablakát. Drescher Lajost, a Győrből Sopron felé haladó, utasokkal telt sínautó vezetőjét, a minap Pinnye előtt a nyílt pályán szokatlan és súlyos szerencsétlenség érte. A vasút melletti erdőből egy nagy fácán teljes erővel nekirepült a gyorsan haladó sínautó ablaküvegének.

Az erős ütdés bezúta a vastag ablaküveget, amelynek szilánkjai a sínautó vezetőjének szemét súlyosan megsebeztek. Egyik szeme kifolyt, a másik pedig erősen megsérült. A szerencsétlenül járt Dreschernek volt még annyi ereje és önuralma, hogy a sínautót megállította s így elejét vette nagyobb szerencsétlenségnek. A pinnyi állomásfőnök telefonon értesítette a balesetről a soproni állomásfőnökséget, mire Sopronból segélymólot küldtek, mely bevontatta a sínautót. Dreschert a mentők a soproni Erzsébet-kórházba szállították.

Ötvenhét elítélt részesült kormányzói kegyelemben. A karácsonyi ünnepek alkalmával — mint félhivatalosan jelentik — ötvenhét jómagavi-seletű elítélt részesült kegyelemben.

A Kormányzó kegyelmi ténye, mint más hasonló alkalmakkor, ezúttal is részint az elítéltekre kiszabott rövidebb tartamú szabadságvesztésbüntetés, illetve pénzbüntetés elengedésében, vagy a szabadságvesztésbüntetésnek pénzbüntetésre történt átváltoztatásában, részint pedig hosszabb tartamú szabadságvesztésbüntetések hátralevő részének elengedésében nyilvánult meg.

Vándormadár útja.

Írta: *Vargha Tamásné.* (Folytatás.)

(Szemelvények a 300 évvel ezelőtt meghalt zsoldár- és bibliafordító, Szenczi Molnár Albert regényes életrajzából.)

— Ha lesz ebből vagy tíz, érdemes volna kinyomatni mustrának. Abból egy exemplárt hazaküldhetnél Magyarországra, kedvesinálónak, patrónusszerzőnek, egyet meg magaddal hurcolhatnál, ha majd a dictionáriumnak kiadót keresel. Hadd lássák, miféle portéka az, amit kínálsz.

— Ejnye, biz ez hasznos volna. Csakhogy nincs rá költségem.

— Ej, nem olyan sok az! Ha nem kellene megint három pár gyermektöpánt varratnom Mayer mesterrel, magam is kész örömmel viselném a terhét De — hogy nekem is részem legyen benne — Nürnbergben sok módos és emberséges jó barátom lakozik, majd szedek össze azoktól rávalót.

Albert elgondolkozva firkált hosszú kacskaringós vonalakat egy darab papirosra.

— Legalább meglátnák az otthonvalók is, hogy valami látszatja csak van, vagy legalább ígérek az itteni lakozásomnak. — Mert most mind azt hiszik: hiábavaló ténfergéssel lazukálom el a drága időt.

— Hát nem tudják megérteni, hogy jobb hasznát látják majd annak, hogy itt vagy, mintha otthon csücsülnél, megkötött szárnyakkal?

— Úgy látszik, nem! Kivált Siderius, a késmárki tiszteletes, csak úgy ontja a szemrehányásokat, amiért nem fogadom szavát s nem térek haza. Ha üzenet, vagy levél jön tőle, már előre félek.

— Ne keserüld azt! Majd színére fordítja még az Isten az ő visszás kedvét is, ha eljön az ideje.

A Dictionárium.

(A szótár)

I.

Hirtelen kerekedett vihar hajtogatta odakint a százas fák koronáját. Szűkölt, vonított a szél, mint a veszett farkas. Ami útjába került, azt marcangolta kegyetlen dühében. Fészkeket kereső, riadt kis madárkákat repített a hátán s csapott azután, hangosan kacagva vad tréfáján, a ház falához.

Albert rá se hederített. Dolgozott. Agyának minden sejtjével, minden idegszálával, minden porcikájával dolgozott.

A vihar gorombán rázta az ablakot, mint a pajkos gyermek, aki mindenáron észre akarja magát vétenni. Kerek jéggyöngyök koppantak az ablak verejtékes üvegjén. Köröskörül sötét borulat gomolygott az égen; egymást öklelő dühös fenevadak. Cikázó villámok választották őket szét egy-egy szempillantásra.

A betűket homályosan látta már csak. Közelebb hajolt az írásra. Szembogara kitágult s rőtta, rőtta a sorokat. Semmi se gátolhatta most a munkában. Közel volt a befejezéshez. Ha így haladhat, szüretre az ő termése is beérik. Szép, egyforma betűk kerekedtek kalamusa nyomán:

„Prosopopeia = személyszerzés, mikor néma dolognak beszélést tulajdonítunk, mint: sir a szeg-

letben az igazság, rikolt az utcákon a hamisság, ezt könnyes szemmel nézik a város falai. Prosonomasia = hozzánevezés, midőn így szólunk: ne meg a sarló, ahol a tarló“.

A másik szobában egy hang az ő nevét ejtette ki: Szenczi Molnár Albert.

— Keres valaki?

Már nyílt is az ajtó. Azon lucskosan jött be rajta a jövevény, ahogy az eső megpaskolta. Tippegett-lapogott a tapadó, csuromvíz gúnyában. Lábai nyomán szétfolyó, apró tócsák támadtak.

— Becsületes nevem Baghi Jónás, nagyszombati fegyverkovács, — mondta, keményen összecsapva a bokáját.

— Isten éltesse, atyámfia! Engem keres?

Baghi Jónás nem aprózta fel a mondókáját. Látszott, hogy násznagyviselt ember volt. Egy szuszra elárulta, hogy most tölti vándorló esztendejét s ide is elvetődött, hogy meglássa, hogy dolgoznak az altdorfi mesterek. Egy levelet hozott Asztalos András uramtól, Szenczi Molnár Albertnek, illő tiszteességgel.

Albert az első pillanatban ugyan bosszankodott, hogy mégis csak félbe kellett hagynia a munkát, de azután örömmel rázta meg Baghi Jónás kezét. Rég nem látott már magyar orcát, rég nem hallott magyar szót.

Nem sietett a levél olvasásával. Gondolta: úgyis tudja, mi van benne. Haza hívják biztosan. Inkább az otthoni állapotok felől kérdezősködött Baghi uramtól. De előbb ráadta a maga száraz dolmányát, leültette az ablak melletti padszékre és egy mázas kancsóban bort tett elébe.

Az szomorúan legyintett a kezével.

— A magunk országáról sem mondhatok sok jót. De ami híreket Erdélyországból hoznak jövő-menő emberek: szörnyűség még elmondani is. Egy Bástá nevezetű vérszopó tigris kényére dobta oda a király Erdélyországot! Azt mondják, hogy csak rendet csinálni küldte oda. Csinált is az olyan rendet, hogy!... Fahéjjal kevert korpából sütik a kenyeret a székely asszonyok. Enyeden a mézsárszékből nyilvánosan mérik az emberhúst.

— Hogy tűrhették ezt a székelyek? Hogy idejuttassák őket?

Albert nagyot sóhajtván törte fel a levél pecsétjét és olvasni kezdte. Baghi Jónás kinézett az ablakon. Elvonult már a vihar. Nagy, letört faágak hevertek a sárban. Az egyiknek még üdén zöldelő lombjai közül egy összetört, elsodort fészket nézett az égre. Messziről még dübörgött az ég tompán. Egyhangú, gyászos zúgással csak hullt, hullt az eső, mintha az elsodort fészket siratná.

II.

Baghi Jónás gyengeszívű ember volt. Nem merl Albertre nézni. Nem akarta látni, hogy borul el a tekintete, hogy torzul el az arca, mint kapaszkodik görcsösen az asztal lapjába, s mint rázza a ziháló, hangtalan, tompa fájdalomtól lüktető keserves férfisirás, mikor azt olvassa ki a levélből, hogy az édes szülőatyja — meghalt. Az egész batyujánál nehezebb volt elhozni ezt a fekete

pecsétes levelet. Hogy éppen neki kellett ilyen rossz hírt hozni. . .

Albert leborult az asztalra. Meghalt az atya. Meghalt, s ő nem lehetett mellette végső tusájában. Halálos ágyát körülállták gyermekei, s ő hiányzott közülök. Meghalt, mielőtt legkedvesebb fia, szívének büszkesége, a lábai elé tette volna munkájának gyümölcsét. Meghalt, talán abban a tudatban, hogy a fia haszontalan léhűtő. Háttha hitelt adott az otthon szárnyaló ádáz híreknek? Ez volt, ami a legjobban fájt. De majd az örökkévalóságban — vigasztalta magát — majd ott meg fogja tudni az atya a valót.

Újra elővette a levelet, újra elolvasta. Az előbb kikerülte a figyelmét, hogy Asztalos uram azt tanácsolja, hagyjon fel most a Biblia kibocsátásának gondolatával, mert nincs pénze most neki se, s attól lehet félni, hogy az idő és munka kárbaveszne. Ne is híresztelje, hogy ő — Asztalos — segítséget ígért hozzá, mert még az is megeshetnék, hogy a miatt a városból is kirekesztenék, amilyen bolond világ járja Nagyszombatban.

Baghi Jónás megköszöri a torkát. Mehetnékje volt már. De előbb még egy üzenetet is át kellett adnia. Addig nem akarta elmondani, míg Molnár Albert el nem olvasta a gyászhirot.

— Egy nappal azelőtt, hogy ágnak esett volna, találkozott atya urával. Szenczen voltam a komámnál. Ott mentem el a házuk előtt, s ő kint üdögélt a napon, a ház előtt. Ismerjük jól egymást. Megállított, hallotta, hogy errefelé készülődöm. Azt mondotta: Ha találkoznál valahol az én Albertemmel, mondd meg neki, hogy immár én is megértettem, hogy amit cselekszik, Istentől van az. Légyen áldás a munkáján.

Albert megragadta a fegyverkovács kérges kezét és melegen megszorította. Többet ért neki most ez a hűségesen átadott üzenet, akár angyalok vigasztalásánál is.

De a penna, amit a kalamáris oldalához támasztott, mikor Baghi Jónás belépett, ott maradt, azon a helyen, egy álló hónapig. Nem bírta kezébe venni. A Prosonomásia még sokáig utolsó szó maradt a dictionáriumban.

De azután lassan-lassan megjött a munkakedve újra. Szépen haladt a munkában. Hogyne, hiszen meghalt atyjának megértése és utolsó áldása is segített immár neki.

Karácsonyra készen lett a dictionárium. Boldogasszony havának egy deres reggelén pedig Nürnbergbe ment féltett paksainétájával Molnár Albert, hogy nyomtatót keressen. Rittershausen azt tanácsolta, hogy mindenekelőtt a derék Hutter Illés könyvnyomató mestert keresse fel. Az nem olyan ember, mint a többi, hogy csak a maga hasznát nézné.

Nem közönséges ember volt csakugyan Hutter Illés. Messze földön híres volt hat és tizenkét nyelvű Bibliáiról, melyeket nemcsak ő nyomtatott, hanem ő is szerkesztett. Azt is emlegették, hogy valami olyan módszert talált föl a nyelvek tanulására, amellyel ötször olyan gyorsan meg lehet tanulni az idegen nyelveket az eddigieknél. Fiata-

labb korában Lipcsében a keleti nyelvek professzora volt, majd később Ágost szász választófejedelem héber nyelvmestere. Albert keresve sem találhatott volna alkalmasabb embert Hutternél. Ővele nem kellett alkudozni. Nem is lehetett. Ami fölkellette az érdeklődését, azt kinyomatta, ami pedig nem érdekelte, nem nyomatta ki, ígértek légyen neki akármilyen busás hasznot.

Albert fürkésze nézte az arcát, mikor kezébe vette a kézirat. Vajjon mit fog szólni hozzá? Múltak a percek. Hutter forgatta a lapokat. Néha fel-felkiáltott örömeiben, mikor egy-egy olyan magyar szót talált, amelynek valami keleti rokonát ismerte. Megnézegette töviről-hegyire.

— Szép, rendes, alapos munkának látszik: Bőjtölő havában hozzá is foghatunk a nyomtatáshoz. Albert csak állt és nézett. Lehetséges-e, hogy ilyen egyszeriben? Ilyen mesebeli módon? . . .

Az ígéretes jövődő ime közeledett. Gazdag méhében megfogant imádságok kincse szunnyadt.

III.

A dictionárium nyomtatásának idejére Nürnbergbe költözött, hogy felügyeljen a munkára.

— Miért mégy el? — mondta neki, szemrehányóan biggyeszelve száját, a kis Péter.

— Könyvet csinál a bácsi, Péterkém.

— Nekem is adsz egyet? De piros legyen ám és kutyák is legyenek benne!

Fél esztendő múlva kikerült a könyv a sajtó alól. Hátra volt még az előljáróbeszéd, a dedikáció, meg az eléje függesztendő üdvözlő versek: az epigrammák.

Símogatta Albert a nyomdafesték szagú könyvet, nézegette, ismerkedett vele, mint az atya újszülött gyermekével. Már előre eltervezte, kiknek fog küldeni ajándékba. Egyet, a legelsőt, Tossanusnak. Azután egyet Bencének, egyet Asztalosnak, egyet Békésnek, egyet Kügleréknek. . .

Diadalmasan vitte haza Altdorfba megmutatni. Rittershausen együtt örült vele, meleg testvéri szívvel.

— Kinek fogod dedikálni?

— Nem szoltam még felőle? Rudolf császárnak.

Szegény császár.

I.

Borbála asszony maga elé tartotta kérces fehér kezét. Milyen sovány, milyen áttetsző, milyen gyenge ez a kis kéz! Az a nap, mikor Grácból menekülniök kellett, az a hetekig tartó bizonytalanság, megtette a magáét. Szegény János halántékait is az tette fehérré s azóta ugrik ki néha éjszakánként öntudatlan rémülettel az ágyból. Három esztendeje már. Ha akkor a magyarok be nem fogadják őket szíves szeretettel, vajjon hol volnának most, Istenem?!

Azután kisütött a nap felettük. János kalendáriumbéli időjóslásai beteljesedtek. A császár udvaráig szállt a híre s Ófelsége idehozatta Jánost udvari asztrológusának.

Lehúnyta a szemét. Letűnt ragyogó képeket idézett maga elé. Ünnepelemek, bálók, selyemruhák, hódoló lovagok. . . Azután mindez elrobogott, mint

egy díszes fogat, melyről ők lemaradtak. A kincstár kong, János sohasem kapja rendesen a fizetését. Az a száz tallér, amit a könyveiért kapott a császártól, már régen odavan. Most itt ez a betegség is...

Felsőhajtott. Megigazította háta megett a karosszékekbe tett támasztó vánkösököt. Lépések közeledtek. Talán a kenőasszony jön. Jaj, hátha megkéri azt a féltallért, amivel adósok neki!

De csak János volt. Kepler János. Halkan lépett be az ajtón, mert azt hitte, alszik a felesége.

— Hogy érzed magadat, édes Borbálám.

Az asszony feltekintett. Hervadó szép arcán kétfelől egy-egy furcsa piros rózsza égett. Szeme ragyogott, mint a karbunkulus. Kepler hűvös két kezébe fogta forró kis fejét.

— Megint lázad van! Bánt valami?

— Előbb-utóbb szegényt vallunk magyar vendégünk előtt. Honnét teremtsünk neki ma is tisztességes ebédrevalót? Teréz néni már kérdezte, hogy mit főzünk ma.

János megsimogatta a beesett kis arcot.

— Ne törd a fejed, galambom, Bahacsek meghívta mára Molnárt ebédre. Régen hívja már, hogy költözzék is hozzá néhány hétre, de én nem egyezem belé.

— Úristen! És miért nem?

— Miért nem? Még kérdezed? Mikor végre legalább ilyen módon meghálálhatjuk azt a sok szívességet, amiben Magyarországon részesültünk... Borbála sírva fakadt.

— Hiszen eszemben sincs, hogy sajnáljam tőle, de mikor üres a kamránk!

Kepler a zsebébe nyúlt. Hat darab fényes, újveretű arany csillant meg a markában.

Az asszony ámulva nézte.

— Csak nem...? Hát mégis? Sikerült a császárnak? Ő csinálta? — tudakolta lázas gyorsasággal.

— Dehogyan is! — nevetett Kepler. — Igaz, akkorra ígérte a fizetésemet, ha majd sikerül a dolog... Ezt most csak örömeben adta Őfelsége, mert ma éjjel minden jól ment, a horoszkóp is biztató, s ő tele van reménységgel.

— És te?

Kepler arcán sötét árnyék suhant keresztül.

— Nos?

— Sohasem fog a császár aranyat csinálni. Se ő, se más.

— De hát akkor...

Kepler a kezébe temette arcát.

II.

Kemény léptek koppantak az ablak alatt. Molnár Albert volt, Keplerék vendége.

Borbála asszony megigazgatta kopott kamukaszoknyájának ráncait, hogy elfedjék jobb időkből maradt rongyos rózsaszínű selyemharisnyáját.

Albert szájalommal nézett a hervadt, vékony asszonykára, miközben meghajolt előtte. Veres szoknyájában olyan volt, mint odakint a kert vöröslő, őszi pompába öltözött halálváró lombjai. Keskeny ajka mosolygott, de szemét elégedetlenség, lázadozás, reménytelenség homályosította el.

— Nos? fordult azután Keplerhez, — széna-e, vagy szalma?

— Tulajdonképpen szalma, de azért mégis széna.

— Hogy-hogy?

— Ezek az udvari emberek eddig csak hitegettek. Most meg már nem ígérnek semmit.

— Akkor hát fordulhatok vissza, — szontyolodott el Albert.

— Azt nem mondtam. Van még egy másik út is a császárhoz. Albert szeme teli volt kérdéssel.

— A császárral együtt dolgoztunk az éjszaka. Jókedvében volt, szokása ellenére. Szóvátettem előtte a dolgodat. Kegyesen megengedte, hogy kedden este napszállat után, bevigyelek magammal a szerzős házába. Őfelsége is meg fog ott jelenni.

— Köszönöm, köszönöm barátom. De miért ilyen szokatlan módon fogad?

— Belecsömlörlött már az udvari ceremóniákba is. Pedig ezelőtt ugyancsak megkövetelte mindenkitől!

— És miért éppen kedden este?

— A csillagok állása különösen alkalmas lesz arra, hogy folytassuk vizsgálódásainkat.

Papirost vett elő. Jegyzetelni kezdett. Félhangon mormolta közben:

— Hétszázharminchatmillió, hozzáadva egyötödét. Mars földközépen... Számolt. Azután elragadtatva kiáltott fel:

— Milyen csudálatos harmónia van a naprendszerben! Minden planéta, a legkisebb csillag is összefüggésben van a többi égitestekkel. Lát-hatatlan szálak fűzik mind egybe.

— És ezek a szálak mind egy kézbe futnak össze. Szép mesterség az asztronómia. Közel hozni magunkhoz a holdat, planétákat, a mindenség rejtelmét...

— Csakhogy könnyen holdassá válhatik tőle az ember s nem találja helyét ezen a földön, — mondta könnyedén Borbála.

— Úgyis csak vándorok és jövevények vagyunk ezen a földön, mondta merően rátekintve Albert. — Bár jóvégre fordítanak bújdosásunk rövidke idejét!

A falon tik-takkoló órára nézett.

— No lám, gyorsabban forog az idő kereke, mint gondoltam! Ezóta már várnak is Bahacsekék. Magyarosan összecsapta a bokáját.

— Vizontlátásra asszonyom! Ég áldjon, barátom! Jó nyugovást az éjszakai csillagvizsgálás után!...

Kepler terve sikerült. A császár a csillagvizsgálóban csakugyan fogadta Albertet, megajándékozta ötven arannyal.

*

Felelős szerkesztő és kiadó:

N. GÖLLNER MÁRIA

Szerkesztőegység és kiadóhivatal

FOGHÁZMISSZIÓ HELYISÉGE

Budapest, V., Szalai-utca 10.